

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST
Obor SOČ: 13. Ekonomika a řízení

ŽIVOT NA DLUH

Veronika Vykydalová

Kraj: Jihomoravský

Blansko 2015

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor SOČ: 13. Ekonomika a řízení

Život na dluh

Autor: Veronika Vykydalová

Škola: Gymnázium Blansko, Seifertova 13, Blansko

Kraj: Jihomoravský

Konzultant: Mgr. Alice Svanovská

Blansko 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracovala samostatně a použila jsem pouze podklady uvedené v seznamu vloženém v práci SOČ.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Blansku dne 15. 2. 2015

podpis:.....

Poděkování.

Děkuji Mrg. Alici Svanovské a Mgr. Michalu Kozielovi, Ph.D. za odbornou pomoc a podnětné připomínky, které mi během práce poskytovali.

Anotace

Život na dluh je dnes již skoro samozřejmost, avšak jedná se teprve o trend poslední doby. S tímto trendem přicházejí také nové pojmy a povinnosti každého člověka, ve kterých se však ne všichni dokážeme plně zorientovat.

Cílem práce bylo především upozornit na rizika vzniklá nepromyšlenými úvěry, půjčkami, apod. a seznámit čtenáře s hlavními finančními produkty a pojmy. Dále jej také seznámit s rizikem upadnutí do dluhové pasti a přezkoumat, jak vysoké je toto riziko zadlužení konkrétní skupiny studentů a absolventů škol ve věkovém rozpětí 18 až 28 let. V teoretické části jsem se tedy věnovala především základním pojmům, nutným pro orientaci na finančním trhu, popisu různých finančních produktů a pojmu dluhová past. V praktické části jsem se již zaměřila na vypracování a vyhodnocení zkoumání cílové skupiny pomocí zpracování odpovědí respondentů.

Klíčová slova:

finanční gramotnost; úvěr; dluhová past/spirála; exekuce; osobní bankrot; finanční produkt

Obsah

Úvod.....	6
1 Základní pojmy.....	7
1.1 Věřitel	7
1.2 Dlužník.....	7
1.3 Dluh, dluhopis.....	7
1.4 Procento vs. Procentní bod	7
1.5 Úrok	8
1.6 Úročení.....	8
1.7 Inflace	9
1.8 RPSN	10
2 Úvěry	11
2.1 Sjednání úvěru	11
2.2 Kontokorent	11
2.3 Debetní vs. Kreditní karta	11
2.4 Spotřebitelský úvěr	12
2.5 Leasing.....	12
2.6 Hypoteční úvěr.....	13
2.7 Úvěr ze stavebního spoření.....	14
2.8 Půjčky před výplatou	14
2.9 Prodej na splátky.....	14
2.10 Lichva	15
3 Dluhová past.....	16
3.1 Vznik dluhové spirály.....	16
3.2 Důvody zadlužení	16
3.3 Jak nespadnout do dluhové pasti	17
3.4 Postupy při nesplácení závazku	18
3.4.1 Exekuce.....	19
3.4.2 Insolvenční řízení s povolením oddlužení	19
3.5 Pomáhající organizace	20
4 Vyhodnocení výsledků výzkumu	21
Závěr	29
Seznam použité literatury.....	30
Dotazník.....	31

Úvod

Vybrala jsem si toto téma práce, protože mne problematika osobních financí delší dobu zajímá. Zúčastnila jsem se soutěže o finanční gramotnosti, která mi pomohla do této problematiky poprvé podrobněji nahlédnout a nasměrovala mne tak k jejímu dalšímu zkoumání. Také bych ráda po ukončení střední školy pokračovala ve studiu na vysoké škole ekonomického zaměření.

Život na dluh je dnes již skoro samozřejmost, avšak jedná se teprve o trend poslední doby. Například v období první republiky bylo zcela nemyslitelné a často až ostudné, pokud si někdo musel vypůjčit peníze. S životem na dluh ale také přichází nové pojmy a povinnosti každého člověka, na které bohužel prozatím moc nemyslíme. A tak se nejen zvyšuje tempo zadlužení, ale bohužel také rapidně narůstá počet lidí, kteří upadnou do dluhové pasti a neví, jak z ní ven.

Hlavním cílem mé práce bylo především upozornit na rizika vzniklá nepromyšlenými úvěry, půjčkami, apod. a seznámit s hlavními finančními produkty a pojmy. Dále také uvést důsledky tohoto chování, tedy nemožnosti dostát svým závazkům, a postupy státu při řešení tohoto problému. Jako další cíl mé práce jsem si stanovila prozkoumat blíže riziko zadlužení v České republice. Tento výzkum by však byl velmi široký, a proto jsem se zaměřila především na mě blízkou skupinu lidí, tedy studentů a čerstvých absolventů škol ve věkovém rozpětí 18 až 28 let. Především jsem chtěla zjistit, jak tito mladí přemýšlejí o půjčkách a zda mají v této oblasti dostatečné znalosti.

Na základě této úvahy jsem formulovala tři hypotézy, kterými jsem se zabývala podrobněji:

1. Mladí lidé nemají bohužel dostatečné znalosti v oblasti finanční gramotnosti, a proto nejsou schopni rozlišit výhodnost či nevýhodnost nabízené půjčky.
2. Nemají dostatečné povědomí o jejich vlastní finanční situaci a jimi využívaných bankovních produktech.
3. Mladí lidé budou raději vyhledávat informace na internetu, protože je to „nic“ nestojí, než aby se poradili s odborníkem.

Abych mohla tyto hypotézy potvrdit, či vyvrátit, bylo nutné provést podrobnější analýzu pomocí sociologického výzkumu. Z tohoto důvodu jsem práci rozdělila do dvou částí.

V teoretické části jsem se věnovala především základním pojmům, nutným pro orientaci na finančním trhu, popisu různých finančních produktů a důsledkům nesplácení závazku s využitím kompilační metody. V praktické části jsem se již zaměřila na vypracování a vyhodnocení zkoumání cílové skupiny pomocí zpracování odpovědí respondentů.

Základním zdrojem pro vypracování mé práce byla odborná literatura, která mi pomohla proniknout hlouběji do problematiky financí, a data získaná z vyplněných dotazníků.

1 Základní pojmy

Tyto pojmy se budou dále v práci objevovat, a proto je důležité je pro začátek jasně vymezit a vysvětlit. Tyto pojmy nejsou nyní nově definovány, ale jsou pevně zakotveny v zákonech a dalších právních předpisech, například zákon č. 89/2012 Sb. a nový občanský zákoník.

1.1 Věřitel

Subjekt, který poskytuje úvěr, a tím mu vzniká pohledávka. Pohledávka je tedy nárok věřitele na finanční či věcné plnění ze strany dlužníka.[3]

1.2 Dlužník

Dlužník je ten, kdo je povinen věřiteli splnit poskytnutou finanční částku dle sjednaných podmínek. Vzniká mu tak závazek, který je protistranou pohledávky. [3]

1.3 Dluh, dluhopis

Dluh je povinnost dlužníka splnit závazek vůči věřiteli.[3] Dluh může vzniknout různými způsoby – ze zákona, smlouvy, rozhodnutím soudu aj.

Zato dluhopis je zastupitelný cenný papír, jímž se dlužník zavazuje jeho majiteli k majetkovému plnění, obvykle peněžnímu plnění za určitých podmínek, které jsou v dluhopisu řádně uvedeny. Rozlišujeme je dle eminentů, tedy výdejců, na bankovní dluhopisy, eminentem je banka, dále na dluhopisy korporací, eminentem jsou podniky, a státní dluhopisy, kdy je eminentem stát.[3]

1.4 Procento vs. Procentní bod

„Procenta vyjadřují část celku pomocí celého čísla. Vychází se z předpokladu, že celek je rozdělen na sto stejných dílů. Takže například roční úroková sazba 2 procenta představuje dvě setiny celku. Zlomkem by se tato hodnota vyjádřila 2/100, desetinným číslem pak 0,02. Procento pochází z latinského per cento, což znamená sto. Procentem se vyjadřují v bankovníctví zejména výnosy nebo úrokové sazby.“ [1, str. 15]

„Procentní bod naopak stanovuje rozdíl hodnot, které jsou vyjádřeny v procentech. Procentní bod vždy vychází ze základu.“ [1, str. 16]

Používaná značka pro procenta je %, zatímco procentní bod se vyjadřuje zkratkou p.b.

Pro lepší pochopení rozdílu si uveďme příklad - vzali jsme si půjčku s úrokem 13 %, po uplynutí doby fixace se nám však zvedne úroková míra z 13% na 18%. Zvedla se nám tedy o 5 p. b., nikoliv o 5 %. Pokud by se nám totiž úrok zvednul o 5 %, činil by pouze 13,65 %, neboť 5 % z 13 % je pouze 0,65 %.

1.5 Úrok

„Úrok je veličina, která hraje důležitou úlohu při uzavírání obchodů bank a je významným faktorem, který ovlivní jejich výhodnost jak z hlediska věřitele, tak i dlužníka“ [2, str. 24]

Úrok je tedy jakási předem stanovená odměna, kterou dlužník zaplatí navíc věřiteli za poskytnutí služby.

Úroková sazba či míra je stanovení výše úroku v procentech za určité časové období. Nejčastěji se setkáváme s úrokovými sazbami ročními se zkratkou p.a. (z latinského *per annum*), dále máme úrokové míry pololetní uváděné pod zkratkou p.s. (z latinského *per semestre*), čtvrtletní se zkratkou p.q. (z latinského *per quartale*), měsíční, zkratka p.m. (z latinského *per mensem*), a denní se zavedenou zkratkou p.d. (z latinského *per diem*).[2]

1.6 Úročení

Existují dva základní typy úročení, a to jednoduché a složené.

Při **jednoduchém úročení** se úroky počítají stále ze stejného základu. Získané úroky se k němu již nepřipočítávají. Nejčastěji se tedy jednoduché úročení používá pro výpočet úroku krátkodobých investic. Pro výpočet jednoduchého úročení můžeme využít vzorce:

$$u = \frac{K \cdot p \cdot t}{100 \cdot 360}$$

kde K je částka

p je roční úroková sazba v procentech

t je doba splatnosti ve dnech

u je úrok.[2]

Ve vzorci se setkáváme s délkou roku 360 dní. Použili jsme tedy tzv. standard ACT/360, jinak označován také jako mezinárodní metoda či francouzská metoda. Spočívá v tom, že v čitateli uvádíme skutečný počet dní a dělíme rokem ustáleným na délku 360 dní. V praxi jsou pak dále nejvyužívanější standard ACT/365, tzv. anglická metoda a standard 30E/360, tzv. německá či obchodní metoda. Všechny tyto metody se liší v různé délce roku či dnů v měsíci. Avšak pro naše jednoduché propočty tyto drobné odlišnosti nic zásadně nezmění. [2]

Složené úročení je pro nás výhodnější, pokud si peníze spoříme, nikoliv dlužíme, neboť se úroky přičítají k základu a dále se úročí. Tím pádem je samozřejmě zisk vyšší než při jednoduchém úročení. Při složeném úročení se však počítá také s delším časovým obdobím než je jeden rok. Kapitál tak vytváří na konci každého roku geometrickou posloupnost s kvocientem $1 + i$. Obecně můžeme rovnici pro složené úročení napsat jako:

$$K_n = K_0 \cdot (1 + i)^n, \text{ kde}$$

K_n je zúročený kapitál
 K_0 je počáteční hodnota kapitálu
 n je doba splatnosti
 i je roční úroková sazba. [2]

V praxi se také můžeme setkat s **kombinovaným úročením**, kterého se využívá, pokud není doba splatnosti celé číslo. Kombinované úročení je poté kombinací jednoduchého a složeného úročení.

1.7 Inflace

„Inflace znamená znehodnocování hodnoty peněz v čase. Míra inflace se vyvíjí v čase.“ [1, str. 16]

Má tedy velký vliv na naše finance, ať již splácené, či v bance uložené. Pokud jsme dlužníkem, je pro nás výhodné, pokud míra inflace vzrůstá, neboť se sice nominální hodnota našich dluhů nemění, ale reálná hodnota závazku klesá. Naopak pokud si spoříme, je pro nás stoupající míra inflace krajně nevýhodná, protože se námi těžce uspořené peníze znehodnocují. Proto se doporučuje větší objem peněz investovat do dále se zhodnocujících produktů, než je nechat ležet na osobním účtu.

Při zjišťování míry inflace se sleduje tzv. cenová hladina. Cenovou hladinu ovlivňuje ČNB, která udržuje cenovou stabilitu státu. Momentálně má za cíl svými prostředky udržet inflaci v maximálním rozpětí jednoho procentního bodu od inflačního cíle 2 %. [4] Míru inflace sleduje Český statistický úřad pomocí přírůstku indexu spotřebitelských cen. Index spotřebitelských cen se sleduje na spotřebních koších vybraných druhů zboží a služeb, v současné době se porovnává okolo 700 produktů.[5]

1.8 RPSN

= roční procentní sazba nákladů

„Úhrn všech bankovních poplatků a jiných nákladů, které musí dlužník / klient při řádném plnění závazků z úvěrové smlouvy nutně zaplatit věřiteli / bance (kromě jistiny) v souvislosti s poskytnutým úvěrem za celou dobu trvání svého závazku, vyjádřený procentním podílem z dlužné částky za období jednoho roku.“ [3, str. 177]

RPSN je uváděna povinně dle § 10 zákona č.145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů.[6]

Stejně tak jako s pojmem RPSN se můžeme setkat i se zkratkou APRC (z angl. *Annual Percentage Rate of Charge*). V zásadě se liší pouze tím, že APRC se uvádí u hypotečních úvěrů, zatímco s RPSN se můžeme setkat u úvěrů spotřebitelských. [3]

2 Úvěry

Na finančním trhu se můžeme setkat s celou řadou různých produktů, o kterých nás reklama přesvědčí, že jsou nejvýhodnější a pro nás nejlepší volbou. Abychom se mezi tímto množstvím nabídek dokázali orientovat, pokusím se základní finanční produkty nyní alespoň základně popsat.

2.1 Sjednání úvěru

Ke sjednání úvěru může v dnešní době opravdu dojít kdekoliv. Avšak první naší volbou by měly být banky, kde by nám bankovní poradci měli být schopni odpovědět na všechny naše dotazy. Pokud máme u banky zřízen i osobní účet, jsme zvýhodněni, protože banka má jasný přehled o našich financích a pohybech na účtu. To však může být také překážkou, pokud s penězi moc dobře nevycházíme, můžeme zkusit štěstí u nebankovní společnosti. Tyto společnosti nabízejí podobné produkty a služby jako banka, jen často s vyššími provizemi. Jediným nástrojem nebankovních společností pro ověření klienta bývají registry dlužníků. Další možností je zajít za finančním poradcem. Ten však ne vždy, kromě hypotečního úvěru, je schopen půjčku sjednat. Avšak pokud se nám to povede, můžeme získat výhodnější podmínky než přímo v bance. V dnešní moderní době je také stále častější sjednání půjčky přes internet či telefon. Tyto půjčky ale mají velkou nevýhodu v tom, že nemusíme všemu v podmínkách rozumět a později se velmi divit nad výší poplatků apod. Při telefonátu nám také velmi přesvědčivý operátor call centra může rychle vlichotit nějaký velmi nevýhodný produkt, na který ve spěchu ovšem přistoupíme, a až později opět budeme zjišťovat unáhlenost našeho jednání při vysokých splátkách.[1]

2.2 Kontokorent

Jde o tzv. povolené přečerpání účtu, je proto logicky vázán s naším osobním účtem. Využitím této „měkké nuly“ si vlastně bereme půjčku. Kontokorent je ve většině případů nabízen bankovním poradcem již při zřizování účtu. Pokud tomu tak není, můžeme o něj zažádat sami. Většinou je tato služba bezplatná, avšak také velmi zrádná. Bývá úročen ročně a to většinou úrokovou sazbou mezi 10 % až 25 %. Tato sazba se však může, stejně jako výše kontokorentu, měnit časem dle našeho využívání.[1] V praxi poté funguje výše kontokorentu tak, že v momentě, kdy jej splatíme, nabíhá nám opět nový limit, a tak jej klidně můžeme využívat každý měsíc. Nesmí nás pak ale také na konci roku zaskočit velké úroky, které budeme muset zaplatit. Kontokorent se tak nevyplácí využívat pro vyšší částky, které bychom mohli získat mnohem výhodnějším spotřebitelským úvěrem.

2.3 Debetní vs. Kreditní karta

Debetní karta je nám vystavena nejčastěji přímo k našemu účtu. Jde o typ karty, kterou můžeme využívat jen v momentě, kdy jsou na provázaném účtu peníze. Nemůže se tedy stát, že bychom na ni nakupovali nebo vybírali peníze na dluh.

Kreditní karta je typ karty, která slouží k čerpání bezúčelového úvěru. Velkou výhodou, ale zároveň i největším úskalím karty, je bezúročné období, kdy můžeme uhradit půjčku bez úroku. Pokud však tuto dobu přečerpáme a zapomeneme dluh uhradit, čekají nás úroky a mnohdy i další poplatky, kdy se obvykle výše RPSN pohybuje okolo 20 %. Bezúročné období se pohybuje v rozmezí od 40 do 76 dnů. Je tedy dobré se při zřizování kreditní karty řádně ujistit o délce bezúročného období a případné úrokové míře v dalších splatných obdobích. Kreditní karty nepatří mezi výhodné typy dlouhodobých půjček. Často jsou však využívány jako jakási forma finanční rezervy pro nenadálé výdaje stejně jako kontokorent. [1]

2.4 Spotřebitelský úvěr

Spotřebitelský úvěr je nejjednodušší způsob jak přijít k většímu objemu peněz, které bychom jinak dlouhou dobu šetřili. Nemusí být totiž uveden důvod čerpání těchto financí, jak je to například striktně vyhrazeno při hypotečním úvěru. Při sjednání toho nejvýhodnějšího spotřebitelského úvěru je zcela zásadní porovnání výše RPSN a poplatků za předčasné splacení či mimořádnou splátku. Předmětem tohoto typu úvěru jsou částky v rozmezí tisícikorun až po milion korun. Doba splatnosti je také různá, nejčastěji od jednoho roku do deseti let. Zvláštním typem spotřebitelského úvěru je tzv. „finská“ půjčka. Jedná se o označení spotřebitelského úvěru do výše několika tisíc korun s dobou splatnosti v řádu týdnů či měsíců. [1]

Spotřebitelský úvěr chrání dlužníka před nevědomostí o zásadních poplatcích a podmínkách poskytnutí úvěru, protože instituce poskytující tento typ úvěru jsou povinny zveřejňovat RPSN, výpůjční úrokovou sazbu aj. dle zákona o spotřebitelském úvěru č. 145/2010 Sb.[6]

2.5 Leasing

Nejčastěji se využívá pro nákup nových či ojetých automobilů, dá se však na leasing pořídit také motocykl, nákladní a užitkové automobily, stroje, zařízení, či dokonce nemovitosti. Leasing se může zdát velmi podobný prodeji na splátky či spotřebitelskému úvěru. Je zde však jeden zásadní rozdíl – věc je až do řádného splacení stále v majetku leasingové společnosti, která nám ji může kdykoliv, když nebudeme řádně plnit podmínky smlouvy, odebrat. Ne vždy je tak leasing nejvýhodnější. Pokud nějaká banka nabízí spotřebitelský úvěr s podobnými podmínkami, vyplatí se obrátit na banku, vyhneme se tak vlastnictví třetí osoby. Pokud bychom se dostali do tíživé situace a nebyli bychom schopni dále spotřebitelský úvěr splácet, můžeme věc prodat a získat tak alespoň nějaké finance. Při sjednání leasingu dlužník ručí tzv. akontací. Jedná se o první navýšenou splátku, která se vždy uvádí v procentech z ceny pořizované věci, nejčastěji se pohybuje kolem 10 %. Pokud je dlužníkem fyzická osoba, bývá kromě akontace žádán také ručitel. Pokud je leasing využit na financování nemovitosti, je možností ručení zástava nemovitosti. [1]

2.6 Hypoteční úvěr

Pro získání hypotéky je třeba splnit již relativně přísná kritéria. Je ale také důležité mít naspořeno nějaké vlastní finance, protože banky obvykle poskytují hypotéku s 60 % až 80 % LTV (z angl. *Loan to Value*). LTV vyjadřuje výši hypotečního úvěru k hodnotě zastavené nemovitosti, udává se v procentech. Pro získání hypotečního úvěru je třeba zastavit nemovitost ve prospěch banky. Banka tak v případě neplnění podmínek může využít zástavního práva a nemovitost zpeněžit. Získanými financemi poté uspokojí své pohledávky a zbytek pošlou původnímu majiteli. K tomuto kroku však dochází jen zřídka, častěji klient prodá nemovitost sám a s bankou se vyrovná.[1]

U nás si můžeme sjednat hned několik typů hypoték – klasickou, předhypoteční úvěr a americkou hypotéku. Předhypoteční úvěr je obdobou spotřebitelského úvěru. Je to krátkodobý úvěr pro financování realit, využívá se ke koupi nemovitosti nebo spoluvlastnického podílu. Americká hypotéka je jistou kombinací spotřebitelského úvěru a hypotéky. Získané peníze nejsou vázány nákupem nemovitosti, avšak pro její získání je třeba disponovat vhodnou nemovitostí k zastavení. Často se tedy tento typ hypotéky využívá, pokud potřebujeme větší kapitál, než můžeme získat spotřebitelským úvěrem. Nevýhody jsou vyšší úrokové sazby a LTV se pohybuje okolo 50 %.[1]

Hypotéky se dají dále rozlišit podle způsobu splácení na ty se splácením anuitním, progresivním a degresivním. Anuitní splácení je nejvyžívanější, stále platíte stejnou výši splátky, mění se jen poměr mezi splátkou jistiny a úroku. U progresivního splácení jsou ze začátku splátky nižší a v průběhu se zvyšují, kdežto při degresivním splácení je to přesně naopak, tj. ze začátku vyšší splátky, které se postupně snižují. Degresivní splácení je výhodné především pro ty, kteří mají dostatek financí na vyšší splátky, protože následně zaplatí méně na úrocích. Naopak progresivní splácení se nám prodraží na úrocích, ocení ho však ti, kteří očekávají v budoucnu zvýšení příjmů např. návratem do práce po rodičovské dovolené. Při anuitních splátkách zaplatíme nejvíce na úrocích, avšak patří k nejschůdnější variantě pro většinu klientů, jsou nejvyžívanější.[1]

Splatnost hypoték se většinou pohybuje v řádu několika až desítek let, a proto se setkáváme s možností refinancování hypotéky, přenášení úvěru mezi bankami či pojmem fixace úrokové sazby. Fixace úrokové sazby nám garantuje, že po určitou dobu, nejčastěji 3 nebo 5 let, budou úroky konstantní. Ke konci doby fixace dochází k možnosti refinancování hypotéky. Naše stávající banka nám nabídne novou úrokovou sazbu s určitou fixací. My ji buď přijmeme, nebo máme možnost přejít k jiné bance, se kterou uzavřeme novou smlouvu. V tomto období je také možné část hypotéky splatit mimořádnou splátkou bez vysokých poplatků, které by nás čekali v období fixace.

2.7 Úvěr ze stavebního spoření

Pro získání tohoto úvěru musíme nejprve spořit určitou dobu na účet našeho stavebního spoření či uspořit určitý procentuální podíl námi žádaného úvěru. Výhodami tohoto typu půjčky je využitelnost na pořízení, ale i rekonstrukci či vybavení nemovitosti. Dále můžeme půjčku splatit kdykoliv před dobou splatnosti bez sankčních poplatků a můžeme si půjčit i menší částky než u hypoték. V rámci stavebního spoření existují dva typy úvěru – řádný úvěr ze stavebního spoření a překlenovací úvěr ze stavebního spoření.

U řádného úvěru je třeba splnit řadu podmínek, jako je například již zmiňovaná délka spoření. Výhodou řádného úvěru je to, že nemusíme vyčerpat celou vyměřenou částku. Úroky také platíme jen z vyčerpaných vypůjčených financí, takže pokud jsme získali úvěr 400 000 Kč, ale z toho bylo 100 000 Kč našich úspor, zaplatíme úroky jen z 300 000 Kč. Pokud však některou z podmínek řádného úvěru nesplňujeme, můžeme si zažádat o překlenovací úvěr. U překlenovacího úvěru můžeme sice čerpat vyšší sumy, avšak je také zatížen vyššími úrokovými sazbami a je třeba jej také zajistit způsobem požadovaným spořitelnou. Během překlenovacího úvěru se účet rozdělí na dvě části. V jedné si stále spoříme a v druhé splácíme úroky. Jistinu začneme splácet až po přidělení řádného úvěru. Platíme tedy úroky i za uspořené peníze. Oba typy úvěru lze čerpat jednorázově, po částech či zálohově. [1]

2.8 Půjčky před výplatou

Nový výraz, který zavedly úvěrové společnosti, pro půjčku v řádu několika tisíc korun s krátkou dobou splatnosti a poplatkem za vrácení. Zavedení tohoto produktu bylo podmíněno nízkou finanční gramotností, touhou lidí po vyšším sociálním statutu a po rychle získaných penězích. Pro tento produkt však neplatí žádná pravidla o RPSN, jak je tomu u spotřebitelských půjček, ani povinnost úvěrové společnosti nahlédnout do registrů dlužníků či si jinak ověřit příjmy a výdaje žadatele. Protože se jedná o malý úvěr, nevztahuje se na něj informační povinnost, RPSN tak roste do tisícových výšin, ale my se o tom nikde nemusíme dočíst. Tyto firmy přitom nemají největší zisk z úroků, ale z našich následujících poplatků při nesplnění podmínek.[1]

2.9 Prodej na splátky

Fenomén dnešní doby, kdy si lze snad vše pořídit na splátky. Ať již zatoužíme po nejmodernějším telefonu či novém kávovaru, jistě nám obchodníci mile rádi nabídnou prodej na splátky. U těchto nákupů je však nutné zvážit, zda jsou pro nás uváděné podmínky výhodné a zda jsme vůbec výši splátek s naší finanční situací schopni utáhnout.

Prodej na splátky také nikdy neposkytuje daný prodejce sám, ale určitá splátková společnost. V praxi vlastně splátková společnost odkoupí náš vybraný produkt a obratem nám jej odprodá za daných smluvních podmínek. Uzavření takovéto smlouvy by nemělo trvat déle než dvacet minut. Základní podmínky pro uzavření takovéto smlouvy jsou: složení akontace v minimální výši 10 % s minimální hodnotou produktu 3 000 Kč, dosažení plnoletosti, ověření trvalého zdroje příjmu a občanského průkazu společně s jedním dalším dokladem totožnosti a další dle konkrétní splátkové společnosti. Výhodnost prodeje na splátky je především při nabídce nulového navýšení, které se stává stále častějším. [7]

2.10 Lichva

Jedná se o trestný čin, kdy věřitel půjčuje peníze za nepřiměřeně vysoký úrok a zneužívá tíživé situace nebo rozumové slabosti vypůjčitele. Lichva má dvojí vymezení: trestněprávní – zakotvené v trestním zákoníku dle § 218, a občanskoprávní – upravené NOZ ve smluvním právu dle § 1796:

„Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.“[8]

3 Dluhová past

3.1 Vznik dluhové spirály

Ke vzniku dluhové spirály, častěji označované jako dluhová past, dochází v momentě, kdy dlužník není schopen dostát svým závazkům a řeší tuto situaci nejčastěji sjednáním dalšího, mnohdy velmi nevýhodného, úvěru. Často se zde ale také ocitají lidé, kteří již nezaplacením závazků a následnými penále a poplatky svůj dluh jen zvyšují, ale nezvládají vše splácet či jsou již v exekučním řízení a snaží se alespoň něco splatit, bohužel jen novou půjčkou. V momentě ještě hlubšího zapředení spirály, kdy nám již žádná bankovní či nebankovní společnost kvůli záznamům z registru dlužníků nic nepůjčí, se můžeme uchýlit i do lichvářské půjčky, jejíž poskytnutí je však trestné, viz předchozí kapitola. Naše celkové dluhy a jiné s nimi spojené náklady nám tak již jen nezadržitelně vzrůstají a každou další půjčkou jen získáváme trochu času před celkovým krachem. Často tak v této situaci nedomýšlíme, že pokud nyní nemáme na jednu splátku, tak příští měsíc přeci jen stěží zvládneme splatit dvě. Čím dříve proto problémy začneme řešit, tím lépe, a můžeme se vyhnout vážným finančním problémům.[9, 10]

V článku pro novinky.cz popsal počáteční stav dluhové spirály také ředitel Poradny při finanční tísni David Šmejkal:

„Kvůli svému zadlužení a momentální neschopnosti splácet nevidí jiný způsob řešení než opatřit si další půjčku. Protože jsou již v prodlení se splácením, nedosáhnou na standardní úvěr a využijí půjčky před výplatou. Vzhledem k nepříznivé finanční situaci však existuje velké riziko, že se dostanou do prodlení i s touto půjčkou, s níž jsou ovšem spojeny tvrdé sankce v případě nesplácení.“[11]

3.2 Důvody zadlužení

Dlužníky můžeme rozdělit dle různých kritérií na mnoho rozdílných skupin. Nám postačí prvotní dělení do dvou základních skupin.

V první se nachází všichni, kdo si půjčují na zcela zbytečné věci, ze kterých mají jen krátkodobý užitek. Nejčastěji se zde ocitají ti, kteří si půjčkami zvyšují svůj sociální statut, aby udrželi krok s dobou a okolím. Rádi si tak pořídí nejmodernější vybavení bytu, zájezd do exotických zemí aj. na splátky, neboť přátelé již mají nejmodernější elektroniku, kterou by si se svými příjmy mohli dovolit až po několikaletém spoření. Dále sem můžeme zařadit i takové, kteří si s příchodem Vánoc velmi ochotně půjčují, aby vyplnili všechna rodinná přání, první novoroční splátky jim však již takovou radost nedělají.

V druhé skupině poté budou ti, kteří z půjčených peněz očekávají další dlouhodobý užitek. Jedná se tedy o zadlužení za účelem pořízení nemovitosti, nového automobilu pro větší rodinu atd.

Z obou skupin se však může stát jedna velká skupina dlužníků, kteří své půjčky řádně nepromysleli a nyní se ocitají na pokraji hmotné nouze, protože výše splátek pohltí většinu rodinného rozpočtu. Na tuto obrovskou skupinu lidí má vliv několik zásadních okolností. První z nich je úroveň finanční gramotnosti, která je bohužel v naší republice velmi nízká. Nedokážeme si tak spočítat, na kolik nás vyjde úrok, porovnat si náklady a nabídky úvěrů. Dalším faktorem je nepředvídatelná životní událost, na kterou jsme se předem řádně nezabezpečili.

3.3 Jak nespadnout do dluhové pasti

Pokud se nechceme dostat do velkých finančních problémů, je důležité, abychom se o své finance a rozhodnutí s nimi spojené opravdu zajímali a plánovali je. Jako základ považujeme správu svých financí, při které nám může pomoci především dobře vedené domácí účetnictví.

Díky domácímu účetnictví získáme přehled o svých příjmech a výdajích, který pro nás bude velmi důležitý v momentě zvažování svého zadlužení. Kromě běžných příjmů a výdajů na měsíční bázi bychom si měli zapisovat také jednorázové platby (doplatky, přeplatky), neplánované příjmy (např. dědictví) či výdaje (např. oprava automobilu). [1]

Také bychom si měli vytvářet jakousi finanční rezervu právě pro mimořádné výdaje a rodinné stavy. Vhodné je ukládat si finanční rezervu na spořicí účet, protože ji tak máme alespoň minimálně úročenou, ale přitom stále rychle dostupnou. Jako doporučená finanční rezerva se většinou uvádí výše čtyř až šesti měsíčních příjmů.

V případě zadlužení bychom také měli myslet i na možnost neschopnosti splácet vlivem různých nepředvídatelných životních situací jako je nemoc, odchod na rodičovskou dovolenou, ztráta zaměstnání apod. Při sjednání úvěru bychom tak měli myslet i na různé druhy pojištění, které by nám právě tyto situace pomohli společně s finanční rezervou překlenout. Proto není zcela vhodné spoléhat na finanční rezervu jen v podobě kontokorentu či kreditních karet, jejichž splátky a poplatky by nás mohli jen více potopit a přispět ke vzniku dluhové spirály.

Pokud se chceme vyhnout dluhové pasti, můžeme se řídit jakýmsi dluhovým desaterem převzatým z webových stránek poradny.

„1) Kupujte si to, co skutečně potřebujete. Půjčujte si např. na ochranu a péči o zdraví, nebo na zboží a služby, které budete užívat i po zaplacení poslední splátky.

2) Kupujte zboží, které odpovídá Vaším skutečným potřebám. Nezapomeňte, že značka a vzhled často tvoří polovinu ceny.

3) Za určitých podmínek může být výhodnější si půjčit od banky i přesto, že vyřízení žádosti zpravidla trvá déle.

4) Pokud je v reklamě, že úrok je např. od 9 %, zpravidla Vy budete splácet větší úrok. Ptejte se na všechny poplatky, povinná pojištění a cenu úvěrového účtu a porovnejte konečnou cenu v případě, že se rozhodujete mezi více spotřebními úvěry.

5) Zjistěte si smluvní pokuty, které mohou být nepřiměřeně vysoké – jste si jistá/y, že nebudete mít skutečně problémy se splácením?

6) Po odečtení všech nákladů (nájem, telefon, měsíční jízdenky jídlo, aj.) a všech splátek by Vám mělo zbýt ještě 20 % - nikdy nevíte, co se může stát.

7) Smlouvu čtěte i se smluvními podmínkami a nepodepisujte, pokud je psána drobným písmem nebo jsou v ní slova, kterým nerozumíte.

8) Nepodepisujte smlouvu, pokud je podmínkou povolení inkasa na vašem účtu, obsahuje nevyplněnou směnku, kterou může později věřitel vyplnit.

9) Neberte si žádnou půjčku ani nákup na splátky, pokud ručíte za půjčku známému, jehož finanční situaci neznáte dobře. Taktéž rozvažte nákup na splátky nebo půjčku v případě, když v době splátek nejsou ve Vašem rozpočtu žádné výdaje, které je možné uhradit až po skončení nových splátek.

10) Život s dluhy nepodceňujte, mějte dluhy pod kontrolou, v případě problémů se splácením jste v ohrožení nejen Vy, ale také Vaše rodina. Před podpisem smlouvy o půjčce nebo nákupu na splátky se jděte poradit do občanské poradny – nejbližší občanskou poradnu najdete na www.obcanskeporadny.cz.“ [13]

3.4 Postupy při nesplácení závazku

Pokud se dostaneme do situace, kdy nejsme schopni náš dluh splácet, přichází kolotoč kroků ze strany věřitele, kterými se bude snažit svoji pohledávku vymoci. Avšak od první nesplacené splátky máme stále dostatek času začít s věřitelem komunikovat a situaci řešit, hrát mrtvého brouka se opravdu nevyplácí. Problematika vymáhání dluhů a jiných závazků je velmi složitá, my si nyní jen stručně popíšeme dva základní postupy – jeden, který může podniknout věřitel, tj. exekuční řízení, a druhý, kterým se můžeme jako dlužníci pokusit vysokých dluhů zbavit, tzv. osobní bankrot.

3.4.1 Exekuce

Nejčastěji využívaný právní nástroj pro vymožení obvykle peněžitých závazků. Do exekuce se tak nemusíme dostat pouze nesplácením dluhů, ale také například nezaplacením pokuty, alimentů. Exekuci může provádět hned několik na sobě nezávislých subjektů – soud, soudní exekutor, obecní a krajský úřad či finanční úřad. [1]

Prvním, co se mnohým z nás při vyslovení slova exekuce vybaví, je zabavený majetek po návštěvě exekutora u nás doma. Avšak než k tomuto kroku dojde, proběhnou ještě dvě soudní řízení. V prvním soud řeší, zda je dluh skutečný, a stanovuje dlužníkovi dobu na jeho splacení. V druhém poté soud reaguje na stížnost věřitele v případě, kdy dlužník neplní stanovené podmínky a žádá ho o vydání platebního příkazu, který lze předat exekutorovi. [1]

Exekutor tak získává právo začít vymáhat peněžní statky různými prostředky, které vyplývají z majetkových poměrů dlužníka, jako je obstavení běžného účtu, zabavení movitého či nemovitého majetku aj. Exekuci provádí vždy soudní exekutoři, kteří jsou povinně sdruženi v Exekutorské komoře České republiky. Zde si tak můžeme ověřit, zda se za exekutora nevydává jen vymahač nějaké společnosti, jehož úkolem je především dlužníka zastrašit. Vymahač však nemá právo vstupovat na náš pozemek, sepisovat majetek či nám jej zabavovat. Často je to jedna z metod věřitelů ještě před podáním exekuce, aby přinutili dlužníka začít závazky splácet. [1]

Exekuci nepodléhají osobní potřeby dlužníka – oblečení, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsten a předměty podobné povahy, dále zdravotnické potřeby (případně potřeby spojené s jeho nemocí či tělesnou vadou) a hotovost ve výši dvojnásobku životního minima¹ (pro jednotlivce činí 3 410 Kč²).[1]

3.4.2 Insolvenční řízení s povolením oddlužení

Žádost o insolvenční řízení s povolením oddlužení, často označovaným také jako osobní bankrot, si může podat každý, kdo již nemůže řádně splácet své pohledávky a vyčerpal všechny možnosti, jak se dluhů zbavit. Podmínkou je však stabilní měsíční příjem. Jedná se tak mnohdy o jedinou možnost, jak se dostat z dluhové pasti uspokojením alespoň části našich závazků. Insolvenčním řízením se totiž zavazujeme ke splacení alespoň 30 % našich závazků v průběhu následujících pěti let.[1]

¹ Minimální hranice společensky uznaných peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb[12]

² Částka se liší dle typu domácnosti, více na <http://www.mpsv.cz>

Proces insolvenčního řízení začíná podáním insolvenčního návrhu k insolvenčnímu soudu, kterým je krajský soud. Výsledkem insolvenčního řízení je rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku dlužníka (tzv. osobního bankrotu) a způsobu jeho řešení v podobě oddlužení. Oddlužení poté probíhá buď zpeněžením majetku, nebo plněním splátkového kalendáře. Návrh na povolení oddlužení musí obsahovat mj. údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících pěti letech i o příjmech za poslední tři roky. Soud především zkoumá, zda dlužník opravdu vyčerpал všechny ostatní možnosti řešení k uspokojení pohledávek věřitelů. Pokud dospěje k závěru, že nikoliv a nepovolí nám vyhlášení osobního bankrotu, je jen na nás dále přemýšlet, kterou z možností jsme ještě opomenuli. Pokud nás však již nic nenapadá, je nejvyšší čas se obrátit na některou z organizací poskytujících finanční poradenství. [1]

3.5 Pomáhající organizace

V České republice existuje řada neziskových organizací věnující se pomoci lidem s finančními problémy. Většinou poskytují bezplatné poradenství, avšak snaží se také šířit jakousi finanční osvětu formou různých seminářů zaměřených především na finanční gramotnost. Pokud se ještě neocitáme ve finanční tísní, ale chceme jen poradit s našimi financemi, můžeme také kromě těchto organizací navštívit finančního poradce.

Problém nízké finanční gramotnosti se snaží řešit také vláda České republiky, především ministerstvo financí a ministerstvo školství, které doporučuje zavádění výuky finanční gramotnosti již na základních školách. Také ČNB se snaží zvýšit finanční gramotnost vydáváním různých příruček jak pro veřejnost, tak také do škol.

Mezi největší neziskové organizace, které se zabývají finančním poradenstvím a problémy dluhové pasti, patří Asociace občanských poraden³, občanské sdružení SPES⁴, Poradna při finanční tísní, o.p.s.⁵ Více informací o jejich aktuálních seminářích a projektech se můžeme dozvědět na jejich internetových stránkách.

³ <http://dluhy.obcanskeporadny.cz/>

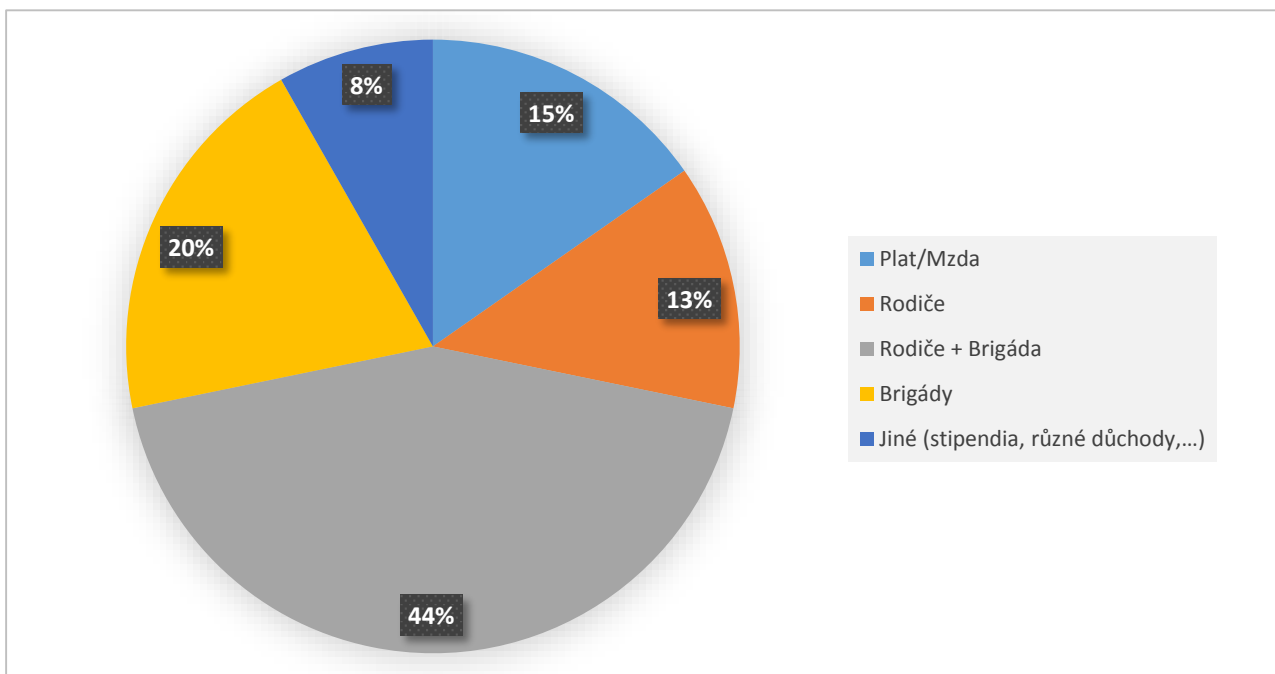
⁴ <http://pomocsdluhy.cz/>

⁵ <http://www.financnitisen.cz/>

4 Vyhodnocení výsledků výzkumu

Ve výzkumu jsem zkoumala skupinu osob ve věkovém rozpětí od 18 do 28 let pomocí sociologického dotazníku, který je příloha 1. Vytvořila jsem si základní hypotézu – zda se vůbec lidé v této kritické skupině, kdy se začínají osamostatňovat, také již orientují na finančním trhu a jaká je jejich úroveň finanční gramotnosti. Jsem si vědoma toho, že toto téma je velmi obšírné, snažila jsem se však zaměřit především na skupinu mladých lidí ve věkové skupině 18-28 let, tedy skupiny především studentů a lidí začínajících se osamostatňovat od svých rodičů.

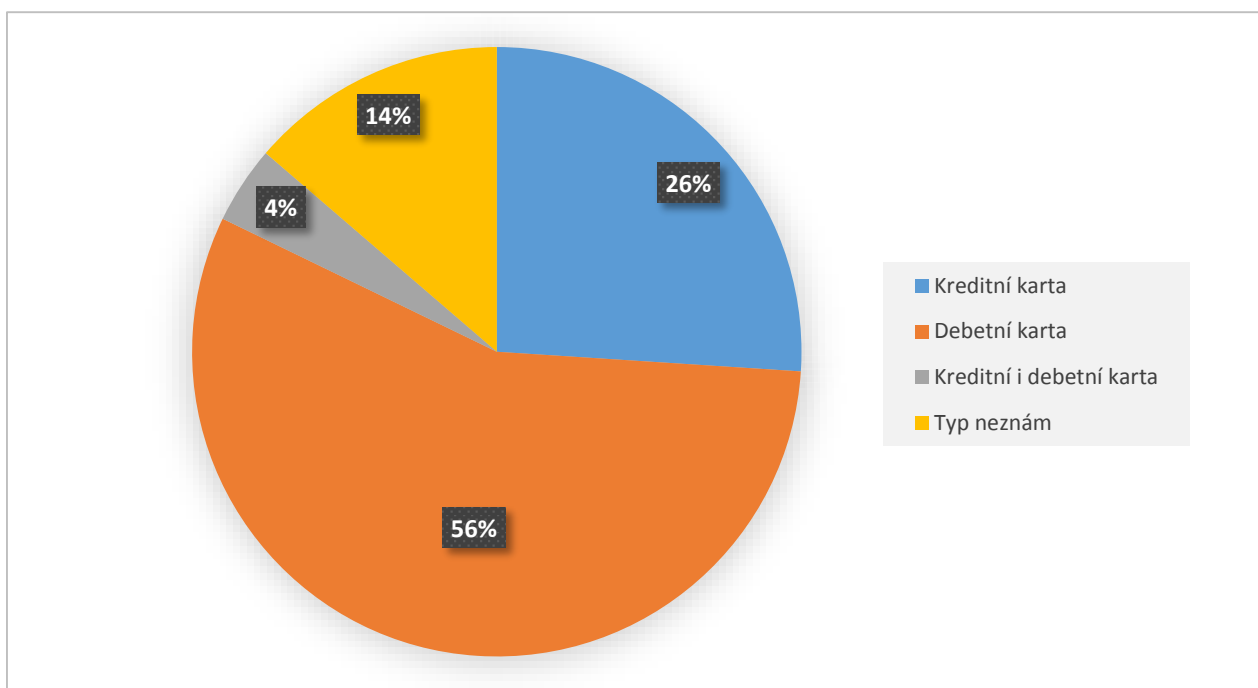
Průzkumu se zúčastnilo celkem 85 respondentů, 2 dotazníky musely být z důvodu neúplnosti odpovědí vyřazeny. Celkem jsou tedy výsledky zpracovávány z 83 dotazníků od 27 mužů a 56 žen s věkovým průměrem 20,95 let. Většinu respondentů tvořili studenti, bohužel jen asi 12 % poté byli zastoupeni pracující. To se také odrazilo na původu financí, se kterými mohou disponovat.

Graf 1: Zdroj financí

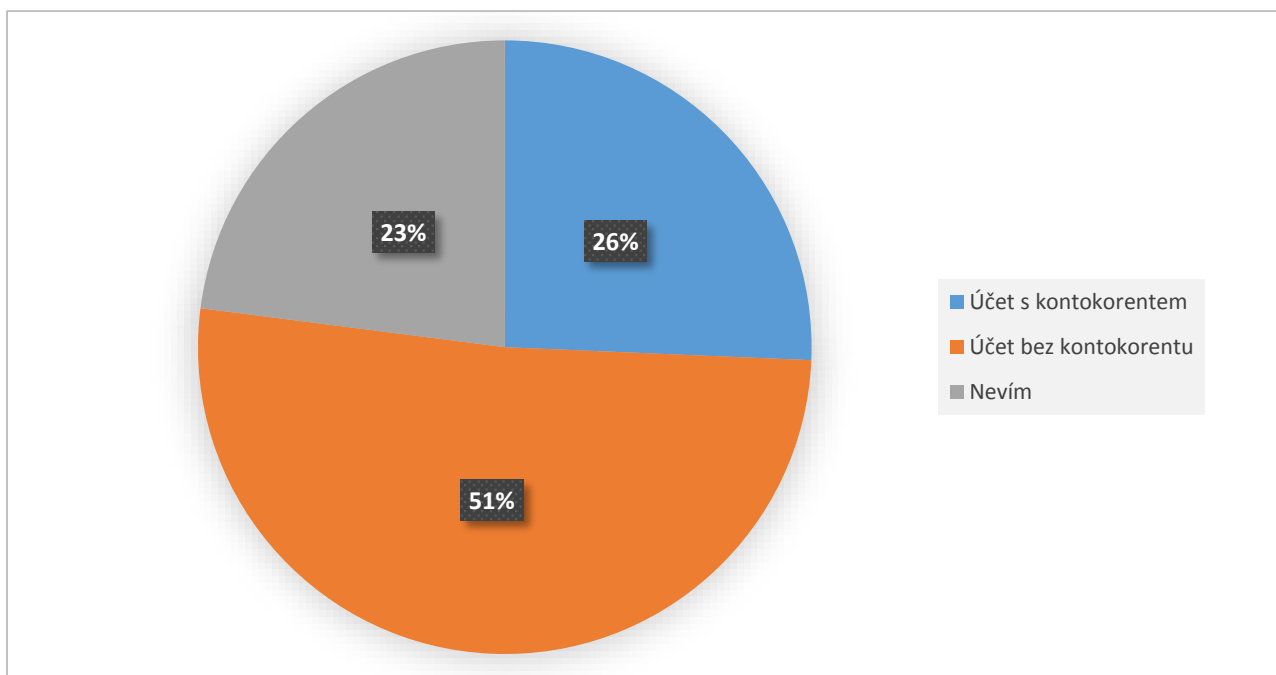
Jak tedy můžeme vidět na Grafu 1, většina dotázaných je stále závislá na finanční podpoře rodičů, což se dá při studiích plně chápat. Také zde ale můžeme pozorovat jakýsi první náznak osamostatňování druhým zdrojem příjmu z brigád. Někteří ze studentů však již zvládají také při studiích zároveň pracovat. Stálou částečnou závislost na financích rodiny můžeme tedy považovat za první důvod, proč mnoho z respondentů nemá dostatečné znalosti v oblasti financí, nebyli totiž ještě životní situací donuceni se o ně sami nějak více zajímat.

Přesto však 89 % dotázaných má zřízen svůj osobní účet pro správu financí. Zbýlých 11 % tvoří studenti střední školy, kteří nezřízení osobního účtu komentovali většinou jeho aktuální nepotřebností či platbou vždy jen v hotovosti. Z těchto 89 % respondentů s osobním účtem stále 5,5 % nevyužívá možnosti správy svých financí pomocí internetové bankovnictví, opět s argumentem platby v hotovosti či jednou velmi kuriózní, kdy si dotázaná zapoměla internetové bankovnictví aktivovat, kód jí propadl a jí se kvůli tomu nechtělo opět zajít na pobočku banky. Toto nevyužívání internetového bankovnictví je však velmi zarážející, hlavně proto, že šetření bylo prováděno pouze ve skupině mladých lidí, od kterých se očekávají již dobré internetové dovednosti a měli by tak zvládat a orientovat se v platbách převodem apod. Další velká neznalost a nízká úroveň finanční gramotnosti se projevila při otázce na platební kartu.

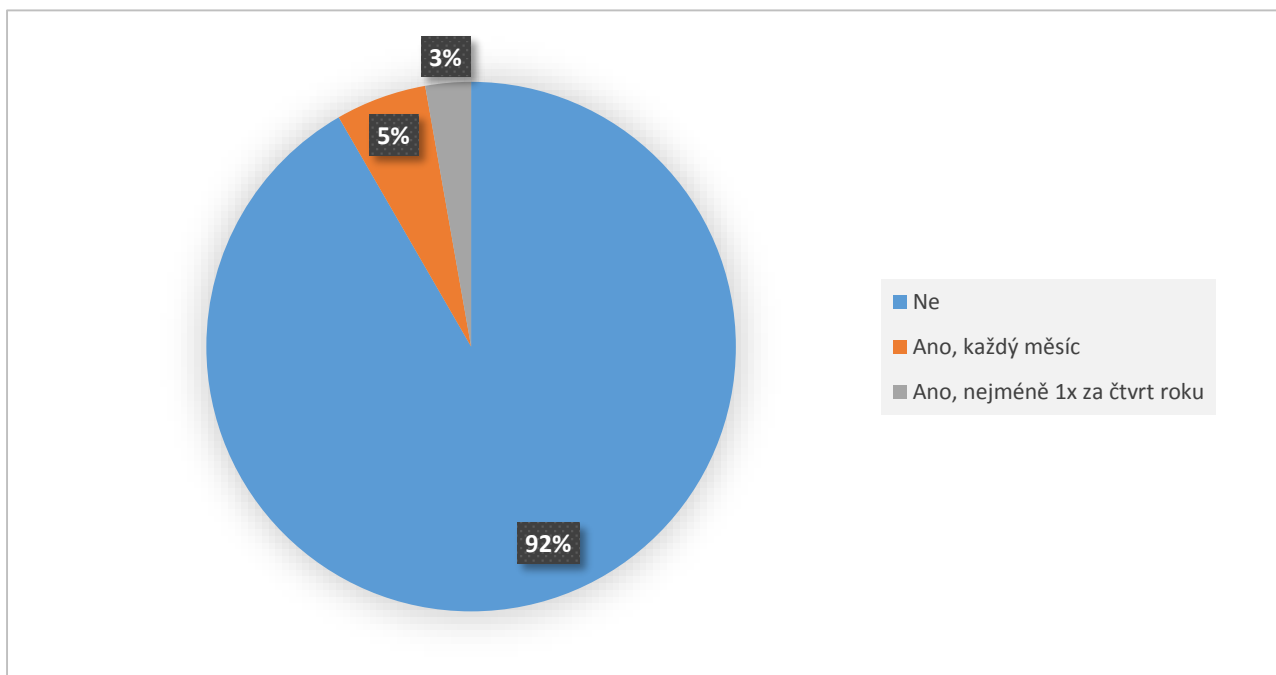
Graf 2: Typ platební karty

Jak můžeme z Grafu 2 vyčíst, Více než pětina respondentů odpověděla, že vlastní kreditní kartu. Mám však velké podezření, že všichni tito respondenti odpověděli chybně, protože pokud mají zřízen osobní účet, jak odpověděli, vydá jim jejich banka k účtu kartu debetní. A tak v případě vlastnictví ještě karty kreditní, by měli zvolit možnost, stejně jako 4 % dotázaných, že vlastní kartu kreditní i debetní. Znovu to jen dokazuje nedostatečnou informovanost o vlastních finančních produktech.

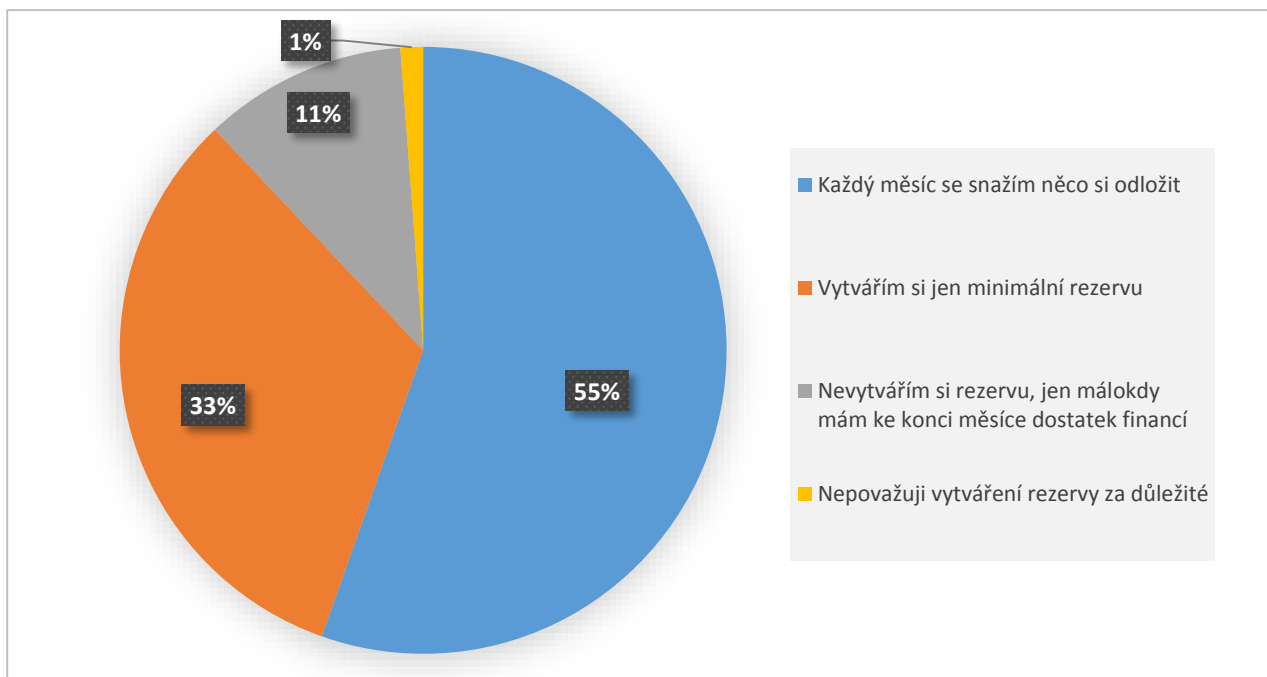
Graf 3: Kontokorent součástí účtu

Zde se opět projevila nevědomost o vlastním účtu – více než pětina dotázaných vůbec neměla ponětí, zda je kontokorent vůbec součástí jejich účtu, nebo neznala jeho výši. Právě tato nevědomost by je mohla v případě využití kontokorentu nemile překvapit na ročním vyúčtování při stržení úroku a případných poplatků za jeho využití. Pokud již byl součástí účtu kontokorent, poté většinou v rozmezí od 1 000 Kč do 5 000 Kč, což odpovídá nízké bonitě vlastníků účtů, výjimečně se objevil limit 10 000 Kč.

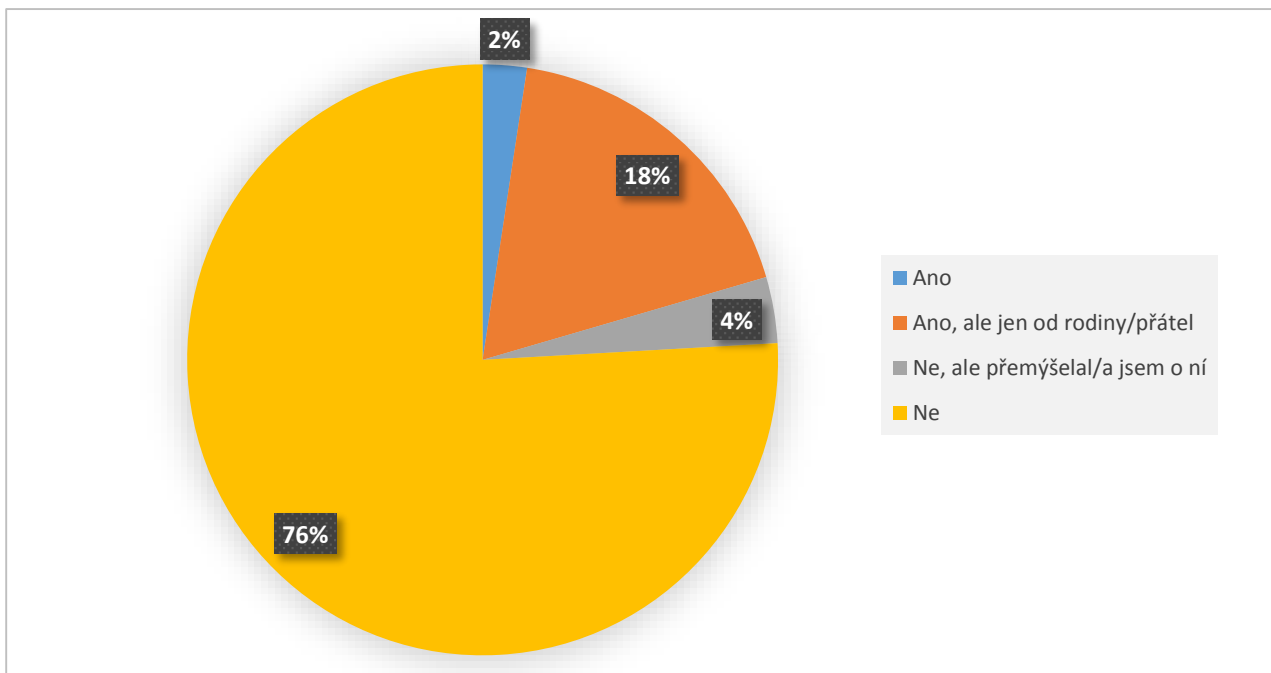
Graf 4: Využití kontokorentu

Jak na Grafu 4 můžeme vidět, většina dotázaných kontokorent nevyužívá. Ale je velmi alarmující, že přes 5 % již pravidelně tuto možnost tzv. měkké nuly využije, a to ještě před ukončením studií a osamostatněním. Neučí se tak hospodařit se svými financemi, ale spoléhají již na jakousi záchranu v podobě peněz „imaginárních“, rychle a bezbolestně nabytých. S tím také souvisí další zjištěný fakt, že přes 60 % dotázaných si nevede záznamy o svých příjmech a výdajích. Nemají tak tedy reálný přehled o financích a mohou se dříve dostat do finančních problémů.

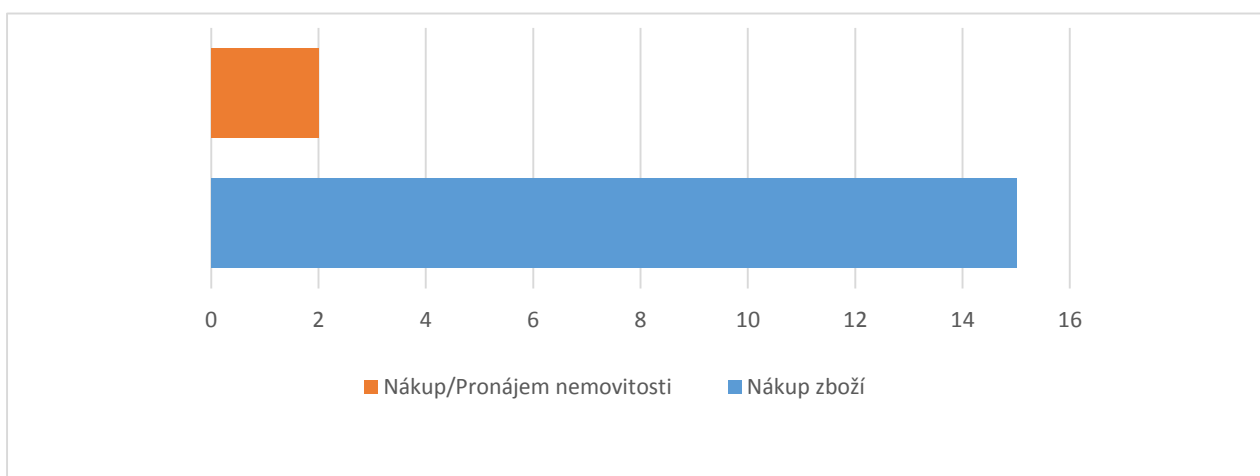
Graf 5: Tvorba finanční rezervy

Z Grafu 5 vyplývá, že i přes to, že jen 40 % respondentů si vede záznamy o svých financích, přes čtyři pětiny dotázaných si nějakou finanční rezervu vytváří. Bohužel většina ze zbylých dotázaných si ji nevytváří, protože na konci měsíce již nedisponují dostatkem financí pro tuto rezervu. Možná nyní to pro ně ještě neznamena velký problém, protože je většina ještě podporována rodiči a má v nich jakousi rezervu na nepředvídatelné výdaje, avšak je třeba se již v období osamostatňování učit si takovou rezervu pro případy náhlých výdajů vytvářet.

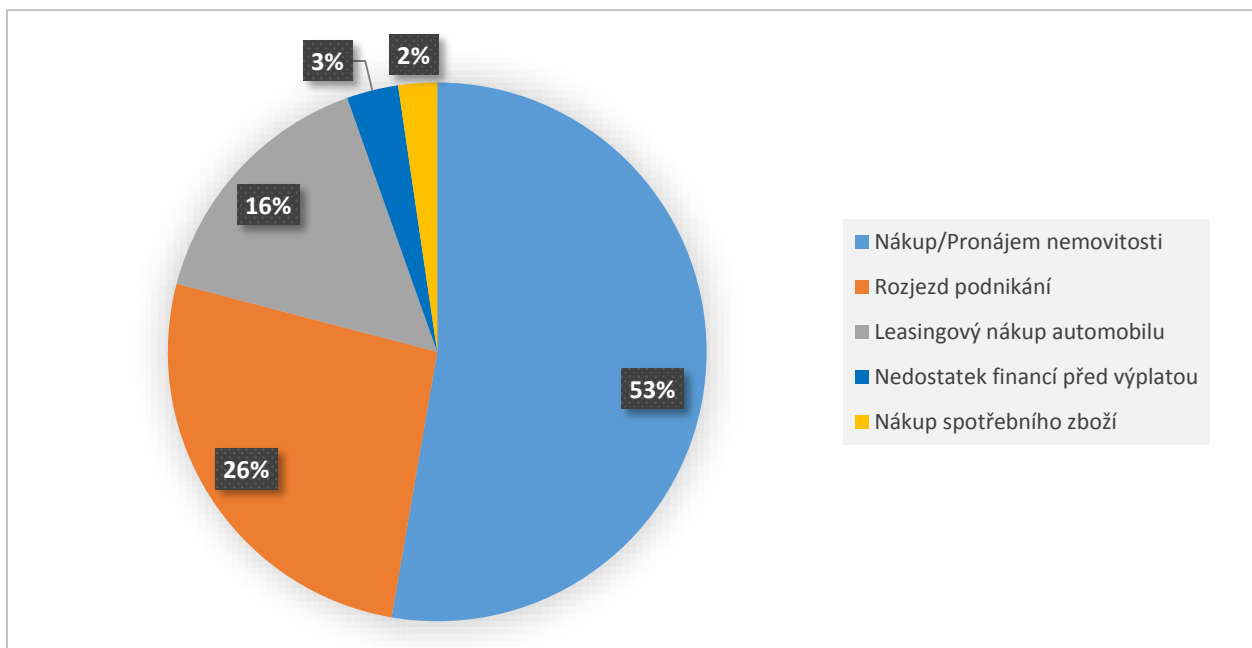

Graf 6: Vzali jste si již někdy půjčku?

Možná v důsledku nevytvořené dostatečné finanční rezervy souvisí také necelá pětina dotázaných, která se již zadlužila, byť jen u rodiny a přátel, či procenta dotázaných, kteří si sice zatím nepůjčili, ale o úvěru již uvažovali. Z jakých důvodů je přehledně uvedeno s četností v následujícím Grafu 7.

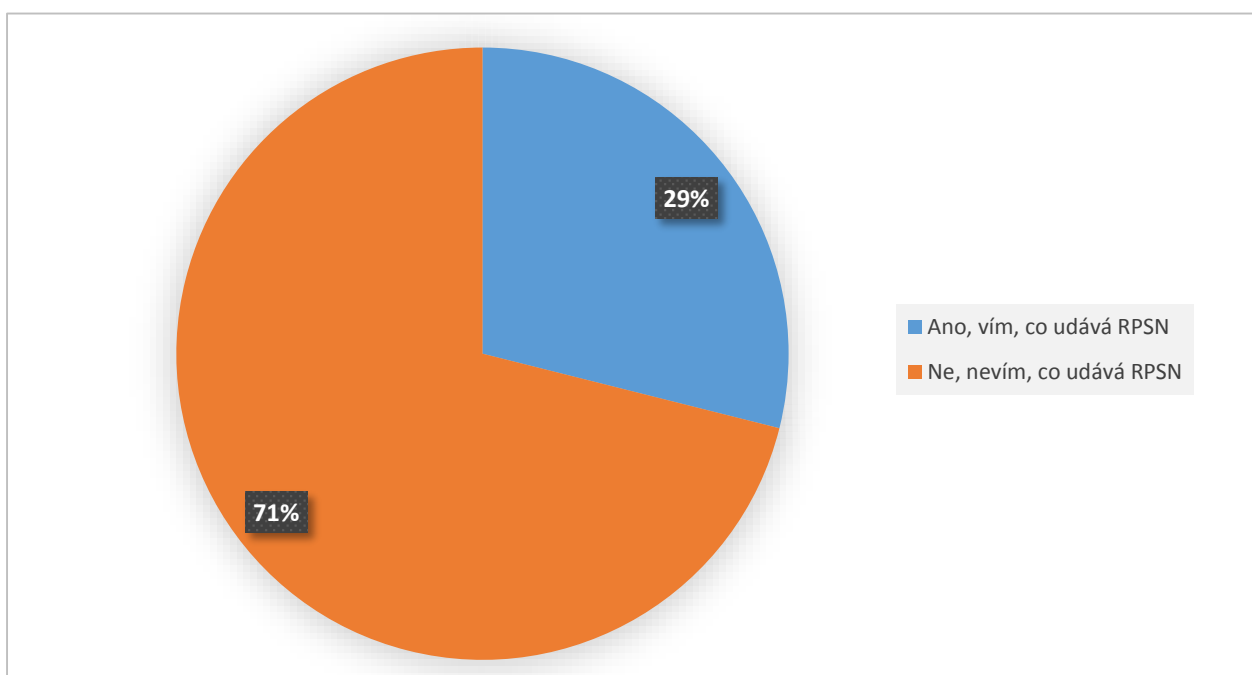

Graf 7: Účel půjčky

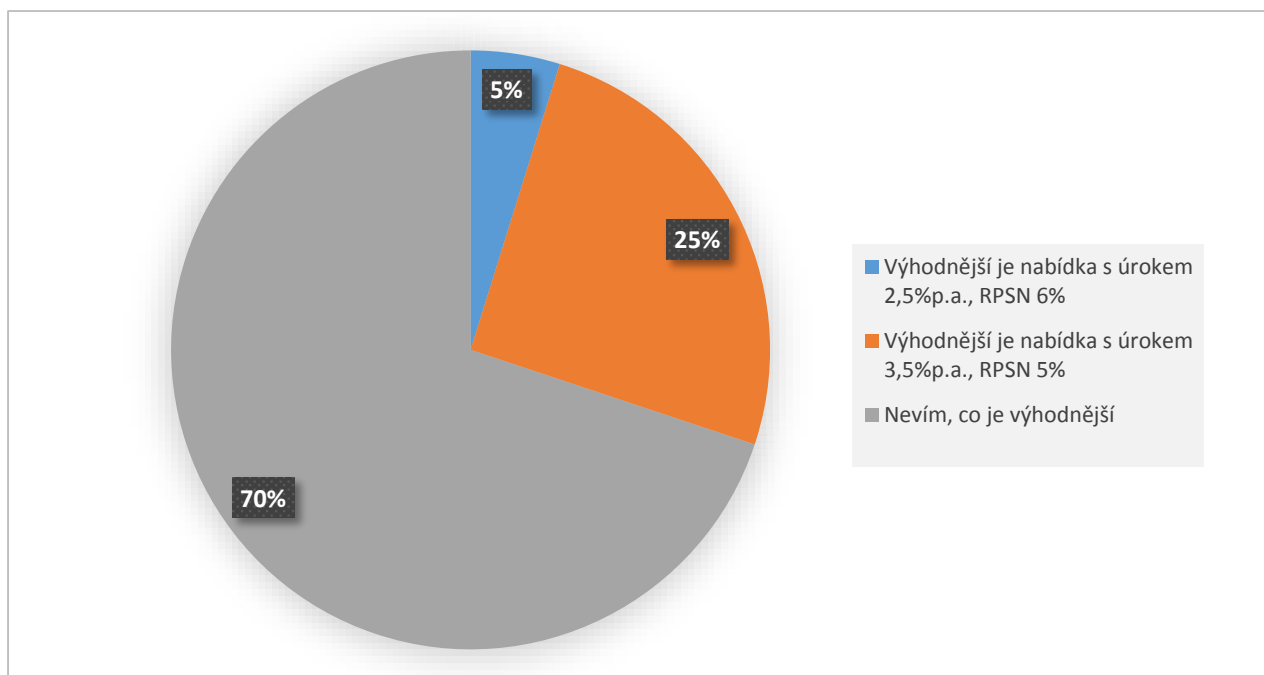

Graf 8: Potencionální účel půjčky

Graf 8 nám krásně znázorňuje, za jakých okolností by se byli respondenti ochotni zadlužit. Většinou se jedná o úvěry s tzv. dlouhodobým užitekem, tedy ta lepší možnost zadlužení. Bohužel se zde odhalilo i dlužníci s potencionálními problémy splácet svůj závazek a možností tak upadnout do dluhové pasti vlivem špatného načasování půjčky. Jedná se o skupinu respondentů, kteří by si byli ochotni půjčit při nedostatku financí před výplatou či v těžké životní situaci. Jedná se přesně o typy půjček, které nám ubližují nejvíce, tedy krátkodobé půjčky v řádu do desítek tisíc. Tito respondenti již asi zapomněli popřemýšlet nad tím, jak budou další měsíce splácet tyto rychle nabyté peníze a kolikrát je přeplatí. Protože pokud se již ocitáme v těžké finanční tísní, asi na tom další měsíc nebudeme o moc lépe a budeme jen těžko hledat finance na nově vzniklé splátky.

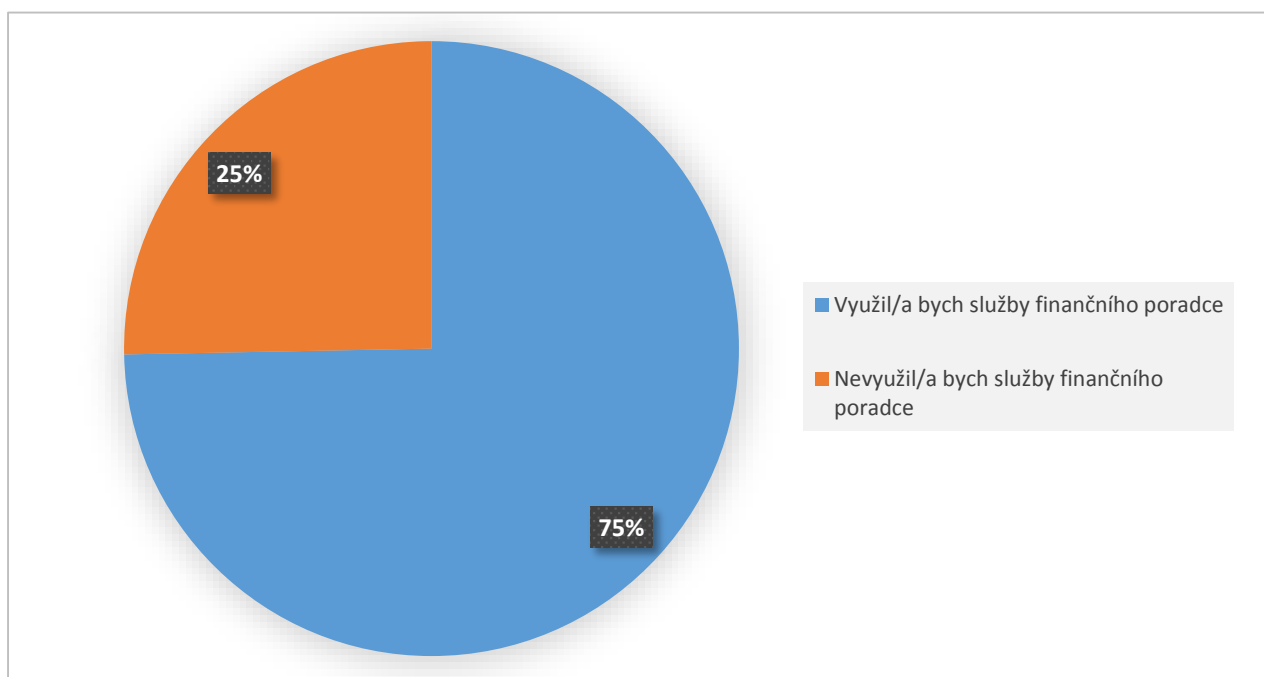

Graf 9: Znalost RPSN

Graf 10: Určení výhodnosti nabízeného úvěru

Graf 9 nám zobrazuje až žalostnou úroveň znalosti základního finančního pojmu, díky kterému bychom mohli určit v následující otázce výhodnost nabízeného úvěru, jejichž odpovědi zachycuje Graf 10. Většina tedy neměla ponětí, co RPSN udává a tudíž ani nedokázali určit lepší nabídku půjčky. Naopak mne velmi zklamalo, že 5 % i přes znalost pojmu RPSN určilo nabídku špatně a nechali se tak tedy zlákat nižším úrokem. Zapomněli tedy asi, že v RPSN je již úrok zahrnut, a proto nám stačí porovnat jen procenta RPSN.

Graf 11: Využití služby finančního poradce

Jak nám Graf 11 naznačuje, většina by služby finančního poradce využila, což mne osobně velmi překvapilo. Očekávala jsem většinu odpovědí ve smyslu, že si vše potřebné dohledají sami na internetu, což byl sice argument pro nevyužití této služby, ale ne zase tak četný, jak jsem přepokládala. Často respondenti přiznali, že nemají dostatečné znalosti v této oblasti, a tak si rádi nechají poradit. Důležité kritérium pro využití této služby respondenty však byla důvěryhodnost a vzdělání poradce, či předchozí kladné reference od známých. Dále by si také většina nechala poradit jen v případě větší sumy peněz, ať investované či půjčované, a pokud by byla tato služba poskytována zdarma. Dalšími argumenty naopak nevyužití této služby, kromě již zmiňovaného vyhledání na internetu, byla finanční nákladnost a již špatné zkušenosti s touto službou.

Závěr

Cílem práce bylo získat povědomí o osobních financích a rozdílech finančních produktů. Dále také popsat, jak může postupovat dlužník, aby unikl z dluhové pasti a naopak, jaké postupy má k dispozici stát a věřitelé pro to, aby získali své peníze zpět. V teoretické části proto byly popsány základní pojmy týkající se financí a různé druhy bankovních i nebankovních produktů. Dále jsem se zabývala podrobněji pojmem dluhová spirála a jejím řešením.

V praktické části jsem se poté přímo zaměřila na riziko zadlužení v České republice pomocí sociologického výzkumu, jehož výsledky jsem se již podrobněji zabývala v předchozí kapitole. Výzkum jsem vymežila jen na skupinu mladých lidí ve věku od 18 do 28 let. Díky tomuto zkoumání bylo možné ověřit pravdivost v úvodu formulovaných hypotéz. Závěry jsou velmi zajímavé, protože se pouze jedna z hypotéz nepotvrdila.

Ze získaných poznatků bylo zjištěno, že opravdu většina mladých má prozatím velké nedostatky v oblasti finanční gramotnosti, není schopna rozlišit výhodnost nabízených úvěrů a často také nemá ani základní přehled o svých bankovních produktech. Avšak je ochotna se poradit s finančním poradcem, uznává své nedostatky v oblasti financí.

Tento výsledek však nemůže být zobecnován v celokrajovém či dokonce v celorepublikovém rozměru. Pro takové šetření by bylo potřeba mít širší a různorodější vzorek respondentů a podrobnější sociologické šetření. Je jasné, že bude třeba vykonat ještě mnoho další práce, než bude možné komplexně zhodnotit úroveň finanční gramotnosti mladých, postupně osamostatňujících se jedinců.

Myslím si však, že moje práce může být alespoň chápána jako podnět pro prošetření úrovně finanční gramotnosti a snahy o její zlepšení, například povinným začleněním vyučování finanční matematiky do osnov středních škol. Také může pomoci mým vrstevníkům jako vodítko v oblasti nepřehledného množství bankovních a jiných finančních produktů.

Pro mě samotnou byla práce velkým přínosem. Měla jsem možnost se blíže zajímat o finanční problematiku a různé typy bankovních i nebankovních produktů. Dozvědět se tak odborné informace z oblasti ekonomiky – oboru, kterému bych se ráda věnovala i v budoucnu a zároveň ujištění, že pro mne bude správnou životní volbou.

Seznam použité literatury

1. JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2013. 176 s. ISBN 978-80-247-4833-7
2. RADOVÁ, Jarmila, DVOŘÁK Petr, MÁLEK, Jiří. *Finanční matematika pro každého*. 8. rozš. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2013. 304 s. ISBN 978-80-247-4831-3
3. PETRŽELOVÁ, Jana. *Encyklopedie ekonomických a právních pojmů pro školy i veřejnost*. Praha: Linde, 2007. 288s. ISBN 978-80-7201-643-3
4. *Cílová inflace v ČR*, www.cnb.cz [online] 2003-2014, [cit. 29. 10. 2014]. Dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html
5. *Nejnovější ekonomické údaje*, www.czso.cz [online] 2014, [cit. 29. 10. 2014]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/aktualniinformace#12>
6. *Zákon č. 145/2010 Sb.*, www.mfcr.cz [online] 2010, [cit. 4. 11. 2014]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2010/zakon-c-145-2010-sb-806>
7. *Splátkový prodej*, www.finance.cz [online], [cit. 29. 10. 2014]. Dostupné na: <http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/splatkovy-prodej/>
8. *Nový občanský zákoník 2014 – Zákon č. 89/2012 Sb.*, www.novy-obcansky-zakonik.cz [online] 2011, [cit. 14. 11. 2014]. Dostupné na: <http://www.novy-obcansky-zakonik.cz/cely-text-zneni-online-ucinne-1-1-2014/>
9. Admin. *Co je to dluhová past?*, www.ekonomikaonline.cz [online] 6. 9. 2012, [cit. 17. 11. 2014]. Dostupné na: <http://ekonomikaonline.cz/177/co-je-to-dluhova-past/>
10. *Dluhová spirála nemusí být Ve vašem životě konečná stanice.*, www.chytryzdenek.cz [online] 2012, [cit. 14. 11. 2014]. Dostupné na: <http://chytryzdenek.cz/dluhova-spirala-nemusi-byt-ve-vasem-zivote-konecna-stanice/>
11. BUŘÍNSKÁ, Barbora. *Chtěli udělat radost synovi, spadli do dluhové pasti*, www.novinky.cz [online] 2014, [cit. 7. 12. 2014]. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/finance/355416-chteli-udelat-radost-synovi-spadli-do-dluhove-pasti.html>
12. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Odbor 65. *Životní a existenční minimum*, www.mpsv.cz [online] 2013, [cit. 11. 1. 2015]. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>
13. *Dluhové desatero*, dluhy.obcanskeporadny.cz [online], [cit. 7. 12. 2014]. Dostupné na: <http://dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/dluhove-desatero>

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou blanenského gymnázia a píši práci na téma Život na dluh. Ráda bych vás poprosila o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který bude dále zpracován v mé práci. Dotazník je zaměřen především na finanční gramotnost a vaše „finanční myšlení“, je však určen pouze pro respondenty od 18 do 30 let.

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku,

Veronika Vykydalová

Pohlaví:

Věk:

1) Jsem:

- a) Pracující – dosažené vzdělání:.....
- b) Student SŠ
- c) Student VŠ
- d) Jiné:.....

2) Vaše zdroje příjmů:

3) Máte zřízený svůj osobní účet?

- a) Ano
- b) Ne

4) Využíváte internetové bankovníctví?

- a) Ano
 - b) Ne
- Pokud ne, proč?

5) Vlastníte platební kartu?

- a) Ano, kreditní i debetní
- b) Ano, debetní
- c) Ano, kreditní
- d) Ano, ale typ neznám
- e) Ne

6) Je součástí vašeho účtu i tzv. kontokorent (=přečerpání financí do určitého limitu)?

- a) Ano, do výše.....
- b) Ano, ale limit neznám
- c) Ne
- d) Nevím

7) Pokud váš účet má kontokorent, využíváte ho?

- a) Ano, každý měsíc
- b) Ano, nejméně 1x za čtvrt roku
- c) Ano, ale jen minimálně
- d) Ne

- 8) Vedete si záznamy o svých příjmech a výdajích?
- Ano
 - Ne
- 9) Vytváříte si finanční rezervu?
- Ano, každý měsíc se snažím něco si odložit
 - Ano, ale jen minimální
 - Ne, nepovažuji to za důležité
 - Ne, jen málokdy mám ke konci měsíce dostatek financí
- 10) Vzali jste si již někdy půjčku?
- Ano
 - Ano, ale jen od rodiny/přátel
 - Ne, ale přemýšlel/a jsem o ní
 - Ne
- 11) Pokud ano, k jakým účelům?
- Nákup/Pronájem nemovitosti
 - Splátka předešlých dluhů
 - Dovolená
 - Nákup zboží
 - Jiné:.....
- 12) Za jakých okolností byste byli ochotni se zadlužit?
- Nákup/Pronájem nemovitosti
 - Rozjezd podnikání
 - Nedostatek financí před výplatou
 - Vytoužená dovolená
 - Leasingový nákup automobilu
 - Nákup spotřebního zboží
 - Jiné:.....
- 13) Víte, co udává RPSN?
- 14) Je pro vás tedy výhodnější půjčka s úrokem 2,5 % p.a., RPSN 6 % nebo naopak půjčka s úrokem 3,5 % p.a., RPSN 5 %?
- Rozhodně první půjčka
 - Druhá nabídka
 - Nevím
- 15) Využili byste služby finančního poradce? Svoji odpověď prosím zdůvodněte.
- Ano,
 - Ne,.....